

Mugimenduzko ekintzak ingeleseztan eta euskaraz, Sarrionandiaren itzulpen baten azterketatik abiatuta

Aiora Jaka Irizar

Itzultzailea, EHUko doktoretza-ikaslea

Lan honetan S. T. Coleridge-ren *The Rime of the Ancient Mariner* ingelesezko poeman eta Joseba Sarrionandiaren euskarazko itzulpenean agertzen diren mugimenduzko ekintzak aztertu dira, bi hizkuntza horien lexikalizazio-ereduak alderatzeko. Talmy-k (1991, 2000) eta Slobin-ek (1991, 1996a, 1996b, 2000, 2004, 2005) proposatutako banaketari jarraituz, euskara aditz-hizkuntza dela frogatu da, baina Bideari buruzko informazioari dagokionez, satellite-hizkuntzek bezala jokatzeko duela (Ibarretxe-Antuñano, 2004a). Tipologikoki desberdinak diren bi hizkuntza horien arteko itzulpenean zer gertatzen den aztertu nahian, Coleridge-ren poema ingelesetik (satellite-hizkuntza) euskarara (aditz-hizkuntza) itzultzean Sarrionandiak zein estrategia erabili dituen aztertu da.

GAKO-HITZAK: Lexikalizazio-ereduak · Mugimenduzko aditzak · Satellite-hizkuntzak · Aditz-hizkuntzak.

This article analyzes the verbs of motion that appear in S. T. Coleridge's English poem *The Rime of the Ancient Mariner* and its Basque translation by Joseba Sarrionandia, with a view to compare the lexicalization patterns of those two languages. Following the classification proposed by Talmy (1991, 2000) and Slobin (1991, 1996a, 1996b, 2000, 2004, 2005), it has been proved that Basque is a verb framed language, although it is closer to satellite framed languages as far as information about Path is concerned (Ibarretxe-Antuñano 2004a). In order to see what happens in the translation between those two typologically different languages, we analyzed the strategies used by Sarrionandia when translating Coleridge's poem from English (satellite framed) into Basque (verb framed).

KEY WORDS: Lexicalization patterns · Verbs of motion · Satellite framed languages · Verb framed languages.

Jasotze-data: 2009-02-18. *Onartze-data:* 2009-02-20.

1. Lexikalizazio-ereduak mugimenduzko ekintzetan

Mugimenduaren kontzeptua munduko hizkuntza guztietan agertzen da, baina mugimendua adierazteko moduak desberdinak dira hizkuntza bakoitzean, hots, hizkuntza bakoitzak «lexikalizazio-eredu» desberdinak ditu¹. Hori dela eta, lexikalizazio-tipologia desberdina duten hizkuntzen diskurtsoa eta estilo erretorikoa desberdinak dira mugimenduzko ekintzen adierazpenean. Desberdintasun horiek zailtasun nabarmenak eragin ohi dizkiete itzultzaileei, sorburu-hizkuntzaren estilo erretorikoa xede-hizkuntzarenera egokitzean aldaketa edo egokitzapen batzuk egin beharrean aurkitzen baitira. Orain arte egindako ikerketek erakutsi dutenez, tipologikoki desberdinak diren bi hizkuntzaren arteko itzulpenetan gertatzen diren egokitzapen nagusiak, mugimenduzko ekintzei dagokienez, Bideari nahiz Moduari buruzko informazioa galtzea edo gehitzea dira. Lan honetan, tipologikoki desberdinak diren bi hizkuntza alderatuko ditugu, ingelesa eta euskara, eta S. T. Coleridge-ren *The Rime of the Ancient Mariner* poema (1798) eta Joseba Sarrionandiak egindako euskarazko itzulpena (*Marinel zaharraren balada*, 1995, Pamiela) aztertuz, mugimenduzko ekintzen itzulpenean gertatzen diren aldaketak definituko ditugu. Ingeleseko testuaren estilo erretorikoa euskararen diskurtsora egokitzeko Sarrionandiak zein estrategia erabili dituen ikusiz, euskarak mugimenduzko ekintzak lexikalizatzeke dituen ahalmen eta aukerak hobeto ezagutzea espero dugu.

1.1. Lexikalizazio-ereduak (Talmy, Slobin)

Leonard Talmy-k (1985, 1991, 2000), hizkuntzaren baitan esanahiaren eta azaleko adierazpidearen arteko harremana ikertzean, bi elementu mota bereizten ditu. Batetik, «elementu semantikoak», hots, esanahiari dagozkionak; adibidez Bidea, Modua, edo Oinarria. Bestetik, «azaleko elementuak», edo esanahia antolatzeke hizkuntza bakoitzak erabiltzen dituen tresna linguistikoak; esaterako aditza, mendeko perpausa, satelitea eta abar. Elementu semantikoen eta azaleko elementuen arteko harremana ez da banan-banakoa, hau da, elementu semantiko bati ez dagokio beti azaleko elementu bakar bat eta alderantziz. Kasu batzuetan, hainbat elementu semantiko azaleko elementu bakar batekin adieraz daitezke; beste batzuetan, elementu semantiko bakar bat adierazteke azaleko elementu bat baino gehiago erabili behar dira. Elementu semantikoen eta azaleko elementuen arteko harremanak aldatu egiten dira hizkuntza batetik bestera. Hizkuntza bakoitzak ekintza horiek nola lexikalizatzen dituen ikusteko, Talmyk mugimenduzko ekintzak aztertzeari ekin zion, mugimendua munduko hizkuntza guztietan ageri den kontzeptua baita; hizkuntza bakoitzak mugimendua adierazteke elementu linguistiko desberdinak erabiltzen dituen arren, eta nahiz eta hizkuntza guztietan ez diren mugimenduaren alderdi berberak lexikalizatzen, munduko hizkuntza guztietan aurkitzen dira mugimendua adierazteke osagaiak. Mugimenduzko ekintzen azterketatik hizkuntza bakoitzaren «lexikalizazio-ereduak» definitzeari ekin zion Talmyk (2000).

1. Lan hau Eusko Jaurlaritzaren finantziazioari esker egin ahal izan da, Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Sailak ikertzaileak prestatzeke eta hobetzeke 2007-2008 ikasturtean emandako bekaren bidez. Esker ona agertu behar diot Iraide Ibarretxe-Antuñano irakasleari ere, lan hau arretaz irakurri eta zuzendu duelako.

Mugimenduzko ekintza honela definitzen du Talmyk: « a situation containing movement or maintenance of a stationary location » (2000b: 25). Mugimenduzko ekintzetan oinarrizko sei elementu semantiko definitzen ditu:

Batetik, ekintzaren «barreneko» osagaiak genituzke:

- Irudia: mugitzen den objektua.
- Oinarria: objektua zeren gainean mugitzen den.

Eta bestetik, berriz, ekintzaren «kanpoko» edo ekintzarekin lotutako osagaiak:

- Bidea: objektuak bere mugimenduan egiten duen ibilbidea.
- Mugimendua: mugitzearen ekintza bera.
- Modua: mugitzeko modua.
- Kausa: mugimendua eragiten duena.

Ingelesez, esate baterako, honela aztertuko genuke (1) adibidea:

(1)	<i>The pencil</i>	<i>rolled</i>	<i>off</i>	<i>the table</i>
	Irudia	Mugimendua	Bidea	Oinarria
		Modua		

Hizkuntza guztietan, ordea, elementu semantikoak ez dira modu berean lexikalizatzen, hau da, hizkuntza guztiak ez dituzte azaleko elementu berberak erabiltzen elementu semantikoak hitzez adierazteko. Talmyk, munduko hizkuntzak harreman horren arabera sailkatu nahian, dikotomia tipologiko bat proposatzen du, mugimenduzko ekintzen osagai nagusia (Bidea) adierazteko erabiltzen den azaleko elementua oinarri hartuta: batetik satellite-hizkuntzak genituzke, eta bestetik aditz-hizkuntzak.

Aditz-hizkuntzetan, ekintza baten osagai nagusia (Bidea) aditzean adierazten da; satellite-hizkuntzetan, aldiz, satellitean. Satellitea izen-sintagma edo preposizio-sintagma ez den eta aditzetik kanpo aurkitzen den edozein osagai da, aditz-erroarekiko mendekotasun-harremanean dagoena². Horrela, Dan Slobinek (1996) ondo erakutsi duen bezala, ingelesa satellite-hizkuntza da, Bidea satellitearen bidez adierazten duelako; gaztelania, aldiz, aditz-hizkuntza da, Bidea aditzaren bidez adierazten duelako. Ingeleseko mugimenduzko aditzetan Mugimendua eta Modua adierazten dira, eta satellitean, berriz, esan dugun bezala, Bidea. Gaztelaniaz, berriz, aditzean Bidea eta Mugimendua adierazten dira eta beste aparteko elementu batean, aldiz, Modua.

2.Talmyk honela definitzen du satellitearen kontzeptu arazotsua: « It is the grammatical category of any constituent other than a noun-phrase or prepositional-phrase complement that is in a sister relation to the verb root. It relates to the verb root as a dependent to a head. The satellite, which can be either a bound affix or a free word, is thus intended to encompass all of the following grammatical forms, which traditionally have been largely treated independently of each other: English verb particles, German separable and inseparable verb prefixes, Latin or Russian verb prefixes, Chinese verb complements, Lahu nonhead “versatile verbs” (see Matisoff 1973), Caddo incorporated nouns, and Atsugewi polysynthetic affixes around the verb root » (Talmy 2000: 102).

(2)	ADITZEAN	SATELITEAN
<u>Satelite-hizkuntzak:</u>	Mugimendua	Bidea
(Ingelesa)	Modua	
<i>Soon the bird</i>	<i>flew</i>	<i>out</i>
(3)	ADITZEAN	APARTEKO ELEMENTUAN
<u>Aditz-hizkuntzak:</u>	Mugimendua	Modua
(Gaztelania)	Bidea	
<i>Pronto el pájaro</i>	<i>salió</i>	<i>volando</i>

Talmyren ondorioetan oinarrituz, Dan Slobinek (1991, 1996a, 1996b, 1997, 2004) hainbat ikerketa egin zituen ingelesaren eta gaztelaniaren lexikalizazio-ereduak hobeto aztertzeko, eta ondorio hauetara iritsi zen:

1. Satelite-hizkuntzek Moduari buruzko informazio askoz ere gehiago adierazten dute aditz-hizkuntzek baino. Izan ere, satelite-hizkuntzek aditzean bertan dute Moduari buruzko informazioa; aditz-hizkuntzek, ordea, aparteko elementu bat gehitu behar izaten diote askotan aditzari Modua adierazteko, eta maiz ez denez beharrezkotzat jotzen Modua zehaztea, informazio hori ez da adierazten.
2. Satelite-hizkuntzek Bideari buruzko xehetasun asko ematen dituzte, eta mugimendua oso modu dinamikoan deskribatzen dute. Aditz-hizkuntzetan, aldiz, ez da Bideari buruzko hainbeste xehetasun eskaintzen, eta mugimenduari buruzko deskribapenak estatikoagoak dira. Arrazoi nagusia da aditz-hizkuntzek Bideari buruzko elementu bakoitzeko aditz bat erabiltzeko joera dutela.

1.2. Talmyren eta Slobinen ereduak euskarari aplikatuta

Talmyren eredu euskarari aplikatuz gero, euskara aditz-hizkuntza dela ondorioztatuko dugu; izan ere, Mugimendua eta Bidea aditzean biltzen dira eta Modua, aldiz, aparteko elementu batean, (4) adibidean ikus daitekeenez.

(4)	ADITZEAN	APARTEKO ELEMENTUAN
<u>Aditz-hizkuntzak:</u>	Mugimendua, Bidea	Modua
<i>Txoria laster</i>	<i>atera zen</i>	<i>hegan</i>

Baina Talmyren ikerketetan oinarrituz Slobinek atera zituen ondorioak euskarari aplikatzerakoan, hainbat arazorekin egiten dugu topo, Iraide Ibarretxe-Antuñanok hainbat artikulutan frogatu duen bezala (Ibarretxe-Antuñano, 2004a; Prentsan).

Lehenengo ondorioari dagokionez, euskarak gaztelaniaren antzera jokatzen du, alegia, Moduari buruzko xehetasun gutxiago ematen ditu ingelesa bezalako satelite-hizkuntzek baino. Bigarren ondorioari dagokionez, ordea, euskara salbuespena da: Bideari buruzko informazioa adieraztean ingelesaren antzera jokatzen du, eta ez gaztelaniaren antzera. Bere ezaugarri morfosintaktikoak direla eta, posible da euskaraz aditz bakarrari Bideari buruzko elementu bat baino gehiago

lotzea, (5) adibidean ikus daitekeenez. Gaztelaniaz, berriz, (6) adibidea bezalakoak arraroak dira, aditz bakoitzari Bideari buruzko elementu bakarra lotzeko joera baitute, oro har, aditz-hizkuntzek. Gaztelaniaz, beraz, (7) adibidea bezalakoak dira arruntagoak, Bidea adierazten duen osagai bakoitzeko aditz bat ageri dela.

(5)	<i>Amildegitik</i>	<i>behera</i>	<i>zelai batera</i>	<i>erori zen.</i>
	Bidea	Bidea	Bidea	Bidea
				Mugimendua

(6)	<i>Se cayó</i>	<i>desde un precipicio</i>	<i>abajo</i>	<i>a una planicie.</i>
	Bidea	Bidea	Bidea	Bidea
	Mugimendua			

(7)	<i>Se cayó</i>	<i>desde un precipicio</i>	<i>y aterrizó</i>	<i>en una planicie.</i>
	Bidea	Bidea	Bidea	Bidea
	Mugimendua		Mugimendua	

2. Mugimenduzko ekintzak itzultzen

Itzulpenak material egokia izan daitezke mugimenduzko ekintzen lexikalizazioa hizkuntza desberdinetan nola gauzatzen den ikusteko. Slobinek, hizkuntza desberdinen estilo erretorikoa aztertu nahian, mugimenduzko ekintzaz jositako ingelesezko testu bat hartu zuen, Tolkien-en *The Hobbit* (1937) liburuaren 6. kapitulua, eta testu horren hainbat itzulpen alderatu zituen, satellite-hizkuntzek eta aditz-hizkuntzek mugimenduzko ekintzak nola lexikalizatzen dituzten ikusteko.

Azterketa horretatik zenbait ondorio atera zituen Slobinek (2005). Batetik, aditz-hizkuntzetara itzultzen duten itzultzaileek jatorrizko ingelesezko testuan baino Moduzko aditz gutxiago erabiltzen dituztela. Izan ere, ingelesa bezalako satellite-hizkuntzetan Moduak garrantzi handia du, eta elementu semantiko hori aditzean bertan agertzen denez, lexiko ikaragarri zabala dute Moduzko aditzei dagokienez. Aditz-hizkuntzetan, aldiz, Moduak ez du hainbesteko garrantzirik, eta Moduzko aditzak askoz ere urriagoak dira. Hori dela eta, eta Slobinen ikerketak argi erakusten duenez, ingelesetik aditz-hizkuntzetara egindako itzulpenetan Moduzko aditz askoz ere gutxiago ageri da jatorrizko testuan baino: 26 Moduzko aditz desberdin jatorrizkoan eta 17,2 batez beste aditz-hizkuntzetara egindako itzulpenetan. Satellite-hizkuntzetara egindako itzulpenetan Moduzko aditzen kopurua ia berdin mantentzen da: 25,6 batez beste (Slobin, 2005: 123).

Aditz-hizkuntzetako itzultzaileek, beraz, aditzaren bidez ez, baizik eta beste elementu formal batzuen bidez adierazi behar izaten dute Modua, esaterako adberbioekin edota preposizio-osagaiekin. *The Hobbit*-en itzulpenen azterketatik ondorioztatu ahal izan denez, ordea, itzulpen askotan Moduari buruzko informazioa galdu egiten da. Jatorrizko ingelesezkoan Moduari buruzko osagaiak 64 baziren, satellite-hizkuntzetan kopurua berdintsu mantentzen dela ikusten da (62), baina aditz-hizkuntzetan nabarmen jaisten dela (52) (Slobin, 2005: 123).

Bideari dagokionez, Slobinen ikerketak beste ondorio interesgarri bat eskaintzen du. Aditz batek har ditzakeen Bidezko osagaien kopurua desberdina izan ohi da satellite-hizkuntzetan eta aditz-hizkuntzetan. Jatorrizko ingelesezko testuan, baita satellite-hizkuntzetara egindako itzulpen gehienetan ere, aditz bakar batek Bidezko osagai bat baino gehiago hartzen ditu askotan. Aditz-hizkuntzetara egindako itzulpenetan, aldiz, Bidezko osagai bakoitzarentzat aditz bat ezartzeko joera nabari da. (8) adibideko ingelesezko esaldian aditz bakarra ageri da Bidezko hiru osagairekin. (9) adibidean, berriz, frantsesezko itzultzaileak Bidezko osagai bakoitzarentzat aditz bat txertatzen du.

(8) *He still wandered on, out of the little high valley, over its edge, and down the slopes beyond.*

(9) *Il continua d'avancer au hasard, sortit du haut vallon, en franchit le bord et descendit la pente au-delà.*

Bideari buruzko informazioa banatzeko joerari dagokionez, euskara salbuespena dela aipatu dugu gorago. Halaxe ikusten da Ibarretxe-Antuñanok egindako zenbait ikerketatan (2003, 2004b). (10) adibidean, *The Hobbit*-en 6. kapituluko esaldi baten itzulpena ageri da, Ibarretxe-Antuñanoren lan batetik hartua (2003: 161). Argi ikusten da euskarak ingelesak bezala joka dezakeela Bideari buruzko espresioekin, aditz bati bat baino gehiago lotuz.

(10) *Bera oraindik noraezean zebilen, goiko bailara txikitik kanpo, bere mugaz gain eta bestaldeko aldapan behera.*

3. Mugimenduzko ekintzak Sarrionandiaren itzulpenean

Mugimenduzko ekintzen lexikalizazioari dagokionez euskarak nola jokutzen duen ikusteko, eta satellite-hizkuntza batean idatzitako testu bat euskarara itzul-tzean itzultzaileek topatzen dituzten oztopoei nola aurre egiten zaien aztertzeko, S. T. Coleridge-ren *The Rime of the Ancient Mariner* (1798) poema hartu dugu batetik, eta bestetik *Marinel zaharraren balada* (1995), Joseba Sarrionandiak egindako euskarazko itzulpena. Orain arte ikusitako ikerketetan oinarrituz, hainbat hipotesi atera daitezke. Batetik, euskara aditz-hizkuntza dela onartzen badugu, litekeena da euskarazko itzulpenean ingelesezko bertsioan baino mugimenduzko aditz gutxiago topatzea, aditz-hizkuntzetan mugimenduari buruzko deskribapenak satellite-hizkuntzetan baino estatikoagoak izaten baitira. Bestalde, ingelesezko bertsioan mugimenduzko aditzen artean gehienak Moduzko aditzak izango dira, satellite-hizkuntzetan aditzak biltzen baitu gehienetan Moduari buruzko informazioa; eta euskarazko bertsioan, berriz, Bidea adierazten duten aditzak izango dira nagusi, aditz-hizkuntzetan Bidea izaten baita aditz nagusian biltzen den informazioa. Ziur asko, beraz, euskal itzulpenean Moduari buruzko informazioa galdu egingo da, eta Bideari buruzkoa, berriz, mantendu.

Hipotesi hauek betetzen ote diren ikusteko, Coleridge-ren poeman eta bere euskarazko itzulpenean agertzen ziren mugimenduzko aditz guztiak aztertu eta lau aditz-kategoriatan sailkatu ditugu, bai euskaraz eta bai ingelesez: Modua adierazten dutenak (esaterako *walk* edo *ibili*), Bidea adierazten dutenak (*approach* edo *hurbildu*), Jarrera adierazten dutenak (*kneel* edo *belaunikatu*) eta Neutroak (*go* edo *joan*). 1. taulan ikus daitezke ateratako ondorioak.

	INGELESEZ	EUSKARAZ
MODUA	blow, burst, chase, climb, cause to drive, dance, dart, dip, drag, drift, drip, drive, flee, fly, gush, hurry about, lag, make a bound, make blow, make drive, pace, pour down, push, rush out, sail, shoot off, sink, slide, smite, spin, steer through, step, stir, spring up, swim, tack, tread, walk, walk round (39)	aldegin, arrastatu, astindu, bultzatu, dantzan egin, hegaldatu, hegatzes egin, ibilerazi, ibili, igeri egin, isuri, jario, jauzia eman, jirabiraka ari, murgildu, nabegatu, paseatu, ubildu (18)
BIDEA	abide, approach, bring, come, come back, come out, come through, come up, cross, detain, drop, drop down, enter, fall, fall down, fall off, follow, guide, go down, go up, leave, near, pass, pass by, pursue, reach, rear, return, <u>rise</u> ³ , stop, slope down, travel, turn, <u>uprise</u> (33)	abiatu, aideratu, ailegatu, aldendu, <u>altzatu</u> , atera, aurrera egin, buelta eman, bueltatu, ekarri, eraman, erori, etorri, geldierazi, geratu, gidatu, heldu, hurbildu, hurrindu, igon, inguratu, irten, itzuli, jarraitu, jarri, <u>jeiki</u> , pasatu, sartu, segitu (29)
JARRERA	bend, kneel, lie, perch, <u>rise</u> , sit, stand, strew, <u>uprise</u> (9)	<u>altzatu</u> , belaunikatu, eseri, etzan, <u>jeiki</u> , makurtu, pausatu, zutitu (9)
NEUTROAK	go, move (2)	egon, joan, mugitu (3)
Guztira	83	59

1. taula. Coleridge-ren poeman eta Sarrionandiaren itzulpenean ageri diren aditzak, kategoriaka sailkatuta.

3. Taula honetan azpimarratuta adierazi ditugu bi aldiz agertu diren aditzak:

rise¹: «rise» aditza BIDEZKO aditz bezala sailkatu dugu mugitzen den irudia leku batetik bestera desplazatzen denean, hots, «move upwards» zentzua duenean («to come or go upwards; to reach a higher level or position», *Oxford Advanced Learner's Dictionary*). Honako kasu hauetan, beraz:

The Sun now rose upon the right (p. 32)

Sweet sound rose slowly through their mouths (p. 82)

rise²: Beste kasu batzuetan, ordea, «rise» aditza JARRERAZKO aditza iruditu zaigu, mugitzen den irudia ez baita desplazatzen, soilik jarreraz aldatzen da, «get up» zentzua du («to get up from a lying, sitting or kneeling position», *Oxford Advanced Learner's Dictionary*). Hori gertatzen da kasu hauetan:

To have seen those dead men rise. (p. 82)

A sadder and a wiser man, He rose the morrow morn. (p. 138)

uprise¹: Gauza bera gertatzen da «uprise» aditzarekin. Batzuetan BIDEZKO aditz bezala sailkatu dugu:

The glorious Sun uprist: (p. 36)

uprise²: Beste batzuetan JARRERAZKO aditz bezala:

They groaned, they stirred, they all uproise, (p. 82)

jeiki¹: «jeiki» aditza BIDEZKO aditz bezala sailkatu dugu kasu honetan:

Eguzkia loriatsu jeikitzen zen: (p. 39)

jeiki²: Eta beste hauetan, berriz, JARRERAZKO aditz bezala:

Intziri egin zuten, mogitu ziren, jeiki ziren, (85. or.)

Gizon hil haik jeikitzen ikustea. (85. or.)

Hurrengo goizean tristeago Eta jakintsuago jeiki zen. (138. or.)

Aditz kopuruak aztertutakoan, hasieran emandako hipotesiak betetzen direla ikusten dugu: ingelesez euskaraz baino mugimenduzko aditz gehiago daude (83 ingelesez eta 59 euskaraz). Ingelesaren kasuan, aditz gehienak Moduzko aditzak dira (39). Euskaraz, aldiz, Bidea adierazten duten aditzak dira ugariak (29), alde handiaz gainera.

Euskaraz Bidea adierazten duten aditzak hainbeste izatearen arrazoa, Ibarretxe-Antuñanok (Presentsan: 12-13) iradokitzen duenez, euskaraz aditzak sortzeko dituen modu ugarietan datza. Modu horiei esker, mugimenduzko ekintza bat modu askotara deskriba daiteke euskaraz: aditz simple batez (*etorri, ibili*), aditz elkartu batez (*igeri egin, buelta eman*), aditz eratorri batez (*aideratu, inguratu*), sinonimoen bidez (*atera, irten*) eta inguruko hizkuntzetatik hartutako maileguen bidez (*ailegatu, segitu*).

Modua adierazten duten aditzak nabarmen gutxiago dira (18).

Azkenik, beste bi kategorietako aditzak (Jarrera adierazten dutenak eta Neutroak) askoz ere urriagoak dira bi hizkuntzetan, eta kasu honetan ez dago diferentzia handirik: bai ingelesez eta bai euskaraz 9na Jarrerazko aditz aurkitu ditugu, eta Neutroak ingelesez 2 dira eta euskaraz 3.

Aditz kopuruaren eta aditz-kategorien artean hainbesteko desberdintasunak egon badira, itzultzaileak zenbait egokitzapen egin dituelako izan da. Jatorrizko hizkuntzan agertzen ziren formaren eta funtzioaren arteko harremanak xede-hizkuntzaren estilo erretorikora egokitzean, aldaketa batzuk ezinbestekoak izaten dira, batez ere satellite-hizkuntza batetik aditz-hizkuntza batera itzultzean.

Slobinek bere ikerketetan erakutsi duenez (2005), mugimenduzko ekintzak ingelesetik gaztelaniara itzultzean hainbat estrategia erabili ohi dituzte itzultzaileek Moduari eta Bideari buruzko informazioa antolatzeko. Sarrionandiak ingelesetik euskarara aldatutako testuan ere aurkitu ditugu estrategia horiek. Jarraian, beraz, estrategia bakoitza definituko dugu, Coleridge-ren poeman eta Sarrionandiaren itzulpenaren aurkitutako adibideekin.

Moduari buruzko informazioari dagokionez, Slobinek hiru estrategia proposatzen ditu⁴:

M1 estrategia: Moduari buruzko informazioaren bat galtzea. Adb.:

(11) *And ice, mast-high, came floating by [...]* (22)

Eta uretan masten alturako izotza [...] heltzen zen (22)⁵

4. Estrategien izenetarako erabilitako hizkiak ingelesezko hitzetatik hartu ditugu, orain arteko ikerketa gehienak hizkuntza horretan egin direnez, terminologia berbera mantentzea erabaki baitugu. Beraz, M erabili dugu Modua (*Manner*) adierazteko, P Bidea (*Path*) adierazteko, Pos Jarrera (*Posture*) adierazteko eta N Neutroak (*Neutral*) adierazteko. Arrazoi beragatik, 3. taulan ere ingelesezko terminologia mantendu dugu.

5. Parentesi arteko zenbakiak orrialdea adierazten du. Bi bertsioak, euskarazkoa eta ingelesezkoa, Joseba Sarrionandiaren itzulpenaren argitalpen elebidunetik hartu dira: *Marinel zaharraren balada. The rime of the ancient mariner*, 1995, Pamiela.

M2 estrategia: Moduari buruzko informazio guztia itzultzea (aditz berbera erabiliz edota beste elementu batekin konpentsatuz). Adb.:

- (12) *And round and round it flew (120)*
Eta hegatsez egin zuen inguru biraka (120)

M3 estrategia: Modua adierazten duen aditza Bidea adierazten duen aditz batez ordezkatzeta. Adb.:

- (13) *the white foam flew (36)*
apar zuria aideratu (39)

Bideari buruzko informazioa beste hiru estrategiatan banatzen du Slobinek:

P1 estrategia: Bidea adierazten duen elementuren bat galtzea. Adb.:

- (14) *The upper air burst into life (80)*
Goiko aidea bizitzaz lehertu zen (81)

P2 estrategia: Mugimenduzko aditz berri bat gehitzea, normalean Bidea adierazten duena. Adb.:

- (15) *Out of the sea came he! (14)*
Itsasotik sortu eta helduz! (17)

P3 estrategia: Bideari buruzko informazio guztia itzultzea. Adb.:

- (16) *The moving Moon went up the sky (70)*
Hilargi geldigaitza ortzean gora igotzen zen (70)

Moduari dagokionez, gaztelaniak eta euskarak antzera jokatzeko dutela pentsa daiteke, eta gehienetan itzulpenetan ez dela Moduari buruzko informazio guztia gordeko; alegia, itzultzaileek M1 eta M3 estrategiak erabiliko dituztela oro har.

Bideari dagokionez, ordea, euskarak eta gaztelaniak ez dute berdin jokatzeko. Lehen esan dugun bezala, gaztelaniak ez du Bideari buruzko informazioa satelite-hizkuntzek bezain xehe ematen, eta beraz askotan erabiliko ditu P1 eta P2 estrategiak. Euskarak, berriz, Bideari buruzko informazioa emateko ingelesaren antzera jokatzeko duenez, sarri erabiliko du P3 estrategia.

Dena den, azterketa honetan itzultzaileak beste hainbat estrategia ere erabiltzen dituela ikusi dugu. Batetik, euskarazko mugimenduzko ekintzen Moduari dagokionez, Ibarretxe-Antuñanok bere artikulu batean (2003) aipatzen dituen estrategiak genituzke:

M4 estrategia: Modua adierazten duen aditz bat mugimenduzko beste aditz batez ordezkatzeta. Adb.:

- (17) *The ship drove fast (20)*
Untzia arin zihoan (20)

M5 estrategia: Modua adierazten duen aditz bat mugimenduzkoa ez den aditz batez ordezkatzeta. Adb.:

- (18) *The ship suddenly sinketh (116)*
Untzia batbatean hondatuko da (119)

M6 estrategia: Moduari buruzko informazioaren zati bat itzultzea. Estrategia hau ez da azaltzen hemen aztertutako itzulpenean. Hain zuzen ere aurkakoa gertatzen den kasuren bat ageri da, eta beraz M6 estrategia honako fenomeno hau izendatzeko erabiliko dugu: jatorrizkoan agertzen ez den Moduari buruzko informazioren bat gehitzea. Adb.:

- (19) *this soul hath been Alone on a wide wide sea (134)*
Ene arima hau Itsaso huts hutsean bakarrik ibili da (137)

M7 estrategia: Moduari buruzko informazioa beste mota bateko Moduarekin itzultzea. Adb.:

- (20) *To walk toghether to the kirk (134)*
Elkarrekin elizaruntz paseatu (137)

Bestetik, Bideari dagokionez, beste lau estrategia topatu ditugu itzulpen honetan:

P4 estrategia: Bideari buruzko informazioa beste mota bateko Bidearekin itzultzea. Adb.:

- (21) *And on the right Went down into the sea (14)*
eta eskuinaldetik Itzuli zen itsasoaren baitara (17)

P5 estrategia: Bideari buruzko aditz bat Moduari buruzko aditz batez ordezkatzeta. Adb.:

- (22) *and on the left Went down into the sea (32)*
eta Ezkerraldeetik murgiltzen zen itsasoan (35)

P6 estrategia: Bideari buruzko aditz bat galtzea. Adb.:

- (23) *and followeth the ship as it returned northward through fog and floating ice (26)*
eta untxiari jarraitu zion ipar alderantza bidean, behelainotan eta uretako izotz arroken artetik (29)

P7 estrategia: Bideari buruzko aditz bat mugimenduzkoa ez den aditz batez ordezkatzeta. Adb.:

- (24) *The Sun now rose upon the right (32)*
Eguzkiak orain eskuinaldetik argitzen zuen (35)

P8 estrategia: Jatorrizkoan agertzen ez den Bideari buruzko informazioren bat gehitzea (dela aditza, dela osagarri bat). Adb.:

- (25) *Or we shall be belated (100)*
Ala berandu ailegatuko gara (103)

Orain artean deskribatutako estrategiak Moduari eta Bideari dagozkie. Itzulpen honetan, ordea, Jarrerazko aditzak eta aditz Neutroak itzultzeko beste hainbat estrategia ere agertzen direla ohartu gara, eta garrantzitsua iruditu zaigu estrategia horiek modu sistematiko batean definitu eta sailkatzea, orain arteko ikerketetan ez baita Jarrerazko aditzak eta aditz Neutroak itzultzeko estrategiarik proposatu. Itzulpen honetan agertu direnak honela antolatu ditugu:

Pos1 estrategia: Jarrerari buruzko informazio guztia itzultzea, jarrera-aditza jarrera-aditzarekin itzuliz. Adb.:

- (26) *The Wedding Guest sat on a stone* (14)
Ezteietara Gonbidatua harri gainean eseri da (17)

Pos2 estrategia: Jarrerari buruzko informazio guztia itzultzea, baina jarrerari buruzko aditz baten lekuan aditz neutro bat («egon» aditza) eta jarrera-osagarri bat ezarriz. Adb.:

- (27) *The dead men stood together* (100)
Gizon hilak elkarrekin zeuden zutik (103)

Pos3 estrategia: Jarrerari buruzko aditz bat Bideari buruzko aditz batez ordezkatzeta. Adb.:

- (28) *The Wedding guest stood still* (14)
Ezteietara gonbidatua gelditi geratu da (17)

Pos4 estrategia: Jarrerari buruzko informazioa galtzea (aditza isildu delako edo aditz neutro bat sartu delako). Adb.:

- (29) *They stood as signals to the land* (110)
Lurrarentzako zeinu gisa egondu ziren (113)

Azkenik, aditz neutroak nola itzuli diren aztertu dugu. Honako estrategia hauek aurkitu ditugu:

N1 estrategia: Aditz neutro bat aditz neutro batekin itzultzea. Adb.:

- (30) *Slowly and smoothly went the ship* (86)
Untzia lehunki eta astiro zihoan (89)

N2 estrategia: Aditz neutro bat Moduari buruzko aditz batez ordezkatzeta. Adb.:

- (31) *Moved onward from beneath* (86)
Aurreruntz azpitik bultzatua (89)

N3 estrategia: Aditz neutro bat Bideari buruzko aditz batez ordezkatzeta. Adb.:

- (32) *and the ship moves on* (80)
eta untzia abiatu egin da (81)

N4 estrategia: Aditz neutro bat mugimenduzkoa ez den beste aditz batez ordezkatzeta. Adb.:

- (33) *His eyes went to and fro* (122)
haren begiak alde batetik bestera aldatzen ziren aldiro (125)

Guztira, beraz, 23 estrategia definitu ditugu. Coleridge-ren ingelesezko poeman agertzen diren mugimenduzko ekintza guztiak eta beren euskarazko itzulpenak, beraz, estrategia horien arabera sailkatu ditugu. 2. taulan aurkezten dugu mugimenduzko ekintza bakoitzaren analisi xehea: aditzak ez ezik, aditzekin batera doazen sateliteak edo elementuak eta perpaus berean doazen osagaiak ere aztertu ditugu hizkuntza bakoitzean.

HIGIALDIAK INGELESEZ (<i>orrialdea parentesi artean</i>)	HIGIALDIAK EUSKARAZ (<i>orrialdea parentesi artean</i>)	ANALISIA INGELESEZ	ANALISIA EUSKARAZ	EMAITZA	ES TRA TE GIA
How a ship having first sailed to the Equator (8)	Lehendabizi Ekuatoreruntz nabegatu ondoren (9)	Manner verb + path compl	Manner verb + path compl	=	M2
was driven by storms to the cold Country towards the South (8)	itsasuntzia ekaitzek Hego Polo aldeko eskualdera eramán zuten (9)	Manner verb + path compl + path compl	Path verb + path compl	≠ verb ≠ number of path compl (omission)	M1 M3
he was followed by many and Judgments (8)	zigor ugari eta gogorrek oldartu zuten (9)	Path verb + Ø	Other verb + Ø	≠ verb	P7
and in what manner he came back to his own Country (8)	Eta nolabait bere Sorterriara itzuli zen (9)	Path verb (neutral verb + path satellite) + path compl	Path verb + path compl	=	P3
and detaineth one (10)	eta bat geldierazi zuen (13)	Path verb + Ø	Path verb + Ø	=	P3
And he stoppeth one of three (10)	Eta hiruretarik bat geldierazi zuen (13)	Path verb + Ø	Path verb + Ø	=	P3
Now wherefore stopp'st thou me? (10)	Zer dela eta geldierazi nauzu? (13)	Path verb + Ø	Path verb + Ø	=	P3
The Wedding guest stood still (14)	Ezteietara gonbidatua geldi geratu da (17)	Posture verb + manner compl	Path verb + manner compl	≠ verb	Pos3
The Wedding Guest sat on a stone (14)	Ezteietara Gonbidatua harri gainean eseri da (17)	Posture verb + ground compl	Posture verb + ground compl	=	Pos1
the ship sailed southward with a good wind and fair weather (14)	untziak aldeko haize eta eguraldi ederrarekin hegoalderuntz nabegatu zuela (17)	Manner verb + path compl	Manner verb + path compl	=	M2
till it reached the Line (14)	harik eta Ekuatorearen marrara ailegatu arte (17)	Path verb + path compl	Path verb + path compl	=	P3
Merrily did we drop Below the kirk, below the hill, Below the lighthouse top. (14)	Alai hasi ginen hurrintzen. Elizaren azpitik, muinoaren azpitik, Faro dorrearen azpitik... (17)	Path verb + 3 path compl	Diff path verb + 3 path compl	≠ path verb	P4
The Sun came up upon the left (14)	Eguzkia gure ezkerretik heldu zen (17)	Path verb (neutral verb + path satellite) + path compl	Path verb + path compl	=	P3
Out of the sea came he! (14)	Itsasotik sortu eta helduz! (17)	Path verb + path compl	Other verb + Path verb + path compl	≠ number of verbs (addition)	P2
and on the right Went down into the sea (14)	eta eskuinaldetik Itzuli zen itsasoaren baitara (17)	Path verb (neutral verb + path satellite) + path compl + path compl	Diff path verb + path compl + path compl	≠ path verb	P4
Higher and higher every day, Till'over the mast at noon (14)	Egunetik egunera gorago igon zen, Harik eta eguerdiz mastaren gain gainean jarri arte (17)	Ø + path compl + path compl	Path verb + path verb + path compl + path compl	≠ number of verbs (addition)	P2
The bride hath paced into the hall (18)	Iadanik anderegaia salan dago (18)	Manner verb + path compl	Neutral verb + path compl	≠ verb	M1
Nodding their heads before her goes The merry minstrelsy (18)	Eta haren aurrean musikari alaiak Buruak makurtuz gortesian (18)	Neutral verb + path compl	Ø + path compl	≠ number of verbs (omission)	N4
The ship driven by a storm toward the south Pole (20)	Ekaitzak untzia Hego Poloruntz bultzatzen du (20)	Manner verb + path compl	Manner verb + path compl	=	M2

2. taula. Coleridge-ren poeman eta Sarrionandiaren itzulpenean ageri diren mugimenduzko ekintzen analisisa eta itzulpen-estrategiak.

And now the STORM-BLAST came (20)	Eta orduan galarrena heldu zen (20)	Path verb + O	Path verb + O	=	P3
And chased us south along (20)	Eta hegoalderuntz hurrindu ginen (20)	Manner verb + path compl	Path verb + path compl	≠ verb	M1
pursued with yell and blow (20)	Oihuz eta kolpez oldarturik (20)	Path verb + O	Other verb + O	≠ verb	M3 P7
Still treads the shadow of his foe (20)	oraindik Etsaiaren gerizpea zapalduz doa (20)	Manner verb + O	Neutral verb + manner compl (verb - gerund)	=	M2
The ship drove fast (20)	Untzia arin zihoan (20)	Manner verb + manner compl	Neutral verb + manner compl	≠ verb	M4
And southward aye we fled (20)	Eta hegoalderuntz hurrindu ginen (20)	Manner verb + path compl	Path verb + path compl	≠ verb	M1 M3
And now there came both mist and snow (22)	Eta orduan heldu ziren behelainoa eta elurra (22)	Path verb + O	Path verb + O	=	P3
And ice, mast-high, came floating by [...] (22)	Eta uretan masten alturako izotza [...] heltzen zen (22)	Path verb + manner compl (verb - gerund)	Path verb + ground compl	≠ compl (manner → ground)	M1
a great sea bird [...] came through the snow-fog (26)	itsas xori handi bat [...] elur behelaino artetik heldu zen (29)	Path verb + path compl	Path verb + path compl	=	P3
At length did cross an Albatross (26)	Azkenean Albatro bat agertu zen (29)	Path verb + O	Other verb + O	≠ verb	P7
Thorough the fog it came (26)	Behelainoan zehar heldu zen (29)	Path verb + path compl	Path verb + path compl	=	P3
And round and round it flew (26)	Eta hegategsez egin zuen inguru biraka (29)	Manner verb + path compl	Manner verb (manner elem + neutral verb) + path compl	=	M2
The helmsman steered us through (26)	Lemazainak atera ginduen handik (29)	Manner verb + path compl	Path verb + path compl	≠ verb	M1
and followeth the ship as it returned northward through fog and floating ice (26)	eta untziari jarraitu zion ipar alderantza bidean, behelainotan eta uretako izotz arroken artetik (29)	Path verb + path verb + path compl + path compl	Path verb + path compl + path compl	≠ number of verbs (omission) ≠ number of compl (addition)	M3 P6
And a good south wind sprung up behind (26)	Eta popatik hegoaize on bat heldu zen (29)	Manner verb (manner verb + path satellite) + path compl	Path verb + path compl	≠ verb	M1 M3
The Albatross did follow (26)	Albatroak jarraitu ginduen (29)	Path verb + O	Path verb + O	=	P3
Came to the mariners' hollo (26)	Marinelen deira etortzen zen (29)	Path verb + path compl	Path verb + path compl	=	P3
In mist or cloud, on mast or shroud, It perched for vespers nine (26)	Behelainoz edo goilainoz, masta edo soka gainetan Bederatzi bezperatan pausatu zen (29)	Posture verb + path compl + path compl	Posture verb + path compl + path compl	=	Pos1
The Sun now rose upon the right (32)	Eguzkiak orain eskuinaldetik argitzen zuen (35)	Path verb + path compl	Other verb + path compl	≠ verb	P7
Out of the sea came he (32)	Itsasotik altzaten zen (35)	Path verb + path compl	Diff path verb + path compl	≠ path verb	P4
and on the left	eta	Path verb (neutral verb + path satellite)	Manner verb + path compl + path compl	≠ verb	P5
Went down into the sea (32)	Ezkerraldeetik murgiltzen zen itsasoan (35)	path compl + path compl	path compl		
And the good south wind still blew behind (32)	Eta hegoaize onak jotzen zuen oraindik popatik (35)	Manner verb + path compl	Other verb + path compl	≠ verb	M5
But no sweet bird did follow (32)	Baina xori onak ez ginduen segitzen (35)	Path verb + O	Path verb + O	=	P3
Nor any day for food or play	Egundo ez zen ez jateko ez jolasteko	Path verb + path compl	Path verb + path compl	=	P3
Came to the mariners' hollo (32)	Marinelen deira etortzen (35)				
the bird	Brisara bultzaten zuen	Manner verb (neutral verb + manner infinitive) + O	Diff. manner verb + O	≠ manner verb	M7
That made the breeze to blow (32)	xoria (35)				

2. taula. Jarraipena.

the bird to slay, That made the breeze to blow (32)	Brisara bultzatzen duen xoria hil (35)	Manner verb (neutral verb + manner infinitive) + Ø	Diff. manner verb + Ø	≠ manner verb	M7
The glorious Sun uprist (36)	Eguzkia loriatsu jeikitzen zen (39)	Path verb + Ø	Path verb + Ø	=	P3
the bird That brought the fog and mist (36)	Behelainoa eta gurma zekarren xoria (39)	Path verb + Ø	Path verb + Ø	=	P3
such birds to slay, That bring the fog and mist (36)	Behelainoa eta gurma dakarten xoriak hiltzea (39)	Path verb + Ø	Path verb + Ø	=	P3
the ship enters the Pacific Ocean (36)	untzia Ozeano Pazifikoa sartu da (39)	Path verb + path compl	Path verb + path compl	=	P3
and sails northward (36)	ipar alderuntz nabegatuz, (39)	Manner verb + path compl	Manner verb + path compl	=	M2
even till it reaches the Line (36)	harik eta Ekuatore Marrara ailegatu	Path verb + path compl	Path verb + path compl	=	P3
The fair breeze blew (36)	Brisara eder batek jo (39)	Manner verb + Ø	Other verb + Ø	≠ verb	M5
the white foam flew (36)	apar zuria aideratu (39)	Manner verb + Ø	Path verb + Ø	≠ verb	M3
The furrow followed free (36)	Untziaren ildoak aske segitzen ginduen (39)	Path verb + Ø	Path verb + Ø	=	P3
burst Into that silent sea (36)	itsaso isilkari Haretan barrena sartzen (39)	Manner verb (manner verb + path satellite) +	Path verb + path compl	≠ verb	M1 M3
About, about, in reel and rout The death-fires danced at night (40)	Biraka, biraka, larri eta errime, Argi-txakurrek dantzan egiten zuten gauetz (40)	Manner verb + path compl + manner compl	Manner verb (neutral verb + manner elem) +	=	M2
It moved and moved (46)	Mogitzen zen, eta mogitzen (49)	Neutral verb + neutral verb	Neutral verb + neutral verb	=	N1
And still it neared and neared (46)	Eta geroago eta hurbilago zetorren (49)	Path verb + path verb	Diff. path verb + path verb	≠ path verb	P4
At its nearer approach (46)	Zeinua hurbildu denean (49)	Ø + Path compl	Ø + Path verb	≠ number of path verbs (addition)	P2
can it be a ship that comes onward (50)	untziak egin al dezake aurrera (51)	Path verb + path compl	Path verb (neutral verb + path elem)	=	P3
she tacks no more (50)	ez da hurriduko (51)	Manner verb + Ø	Path verb + Ø	≠ verb	M1 M3
Hither to work us weal (50)	Gu laguntzera dator honutz (51)	Ø + path compl	Path verb + path compl	≠ number of path verbs (addition)	P2
When that strange shape drove suddenly Betwixt us and the Sun (50)	Tankera arraro hura batbatean Gure eta itsasoaren artein jarri zenean (51)	Manner verb + path compl	Path verb + path compl	≠ verb	M1 M3
How fast she nears and nears (50)	Ze aguro ari zaigun hurbiltzen (51)	Path verb + Ø	Path verb + Ø	=	P3
The naked hulk alongside came (52)	Untzi krosko biluzi hura parean jarri zitzaigun (55)	Path verb + path compl	Diff path verb + path compl	≠ path verb	P4
The Sun's rim dips (52)	Eguzkiaren ertza murgildu (55)	Manner verb + Ø	Manner verb + Ø	=	M2
the stars rush out (52)	izarrak agertu (55)	Manner verb (manner verb + path satellite) + Ø	Other verb + Ø	≠ verb	M5
At one stride comes the dark (52)	Batbatean ilunbeak heldu dira (55)	Path verb + Ø	Path verb + Ø	=	P3
With far-heard whisper, o'er the sea, Off shot the specter bark (52)	Mamuen untzia itsaso gainean zurrumurru hurrin eginez aldendu zen (55)	Manner verb (manner verb + path satellite) + path compl	Path verb + path compl	≠ verb	M1 M3
At the rising of the Moon (56)	Hilargia sortuala (59)	Path verb + Ø	Other verb + Ø	≠ verb	P7
From the sails the dew did drip (56)	Bela-izarei ihintza zerion (59)	Manner verb + path compl	Manner verb + path compl	=	M2

2. taula. Jarraipena.

Till clomb above the eastern bar the homéd Moon (56)	Harik eta estibore aldetik Hilargia hilbeheran igon zen arte (59)	Manner verb + path compl	Path verb + path verb	≠ verb	M1 M3
His shipmates drop down dead (56)	Bere untzilagunak hilda erortzen dira (59)	Path verb (path verb + path satellite) + Ø	Path verb + Ø	=	P3
They dropped down one by one (56)	Banan bana erori ziren zerraldo (59)	Path verb (path verb + path satellite) + Ø	Path verb + Ø	=	P3
The souls did from their bodies fly (56)	Haien arimak haien gorputzetatik hegaldatu ziren (59)	Manner verb + path compl	Manner verb + path compl	=	M2
They fled to bliss or woe (56)	Hegaldatu ziren pozeruntz edo mineuntz (59)	Manner verb + path compl	Diff manner verb + path compl	≠ manner verb	M7
And every soul, it passed me by (56)	Eta arima guziak ene albotik pasatzen ziren (59)	Path verb + path compl	Path verb + path compl	=	P3
This body dropped not down (60)	Gorputz hau ez zen zerraldo erori (63)	Path verb (path verb + path satellite) + Ø	Path verb + Ø	=	P3
And they all dead did lie (64)	Eta denak hilda etzan ziren (67)	Posture verb + Ø	Posture verb + Ø	=	Pos1
A wicked whisper came (64)	Zurumuru zital bat entzun nuen (67)	Path verb + Ø	Other verb + Ø	≠ verb	P7
An orphan's curse would drag to hell A spirit from on high (68)	Umerzurtzaren maradikazioak edozein izpiritu Goitik behera infernuraino arrastatzen omen du (68)	Manner verb + path compl + path compl	Manner verb + path compl + path compl	=	M2
[the stars] yet still move onward (70)	[izarrak] geldiro bait dabilta (70)	Neutral verb + path compl	Manner verb + manner compl	≠ verb ≠ compl	N2
which they enter unannounced (70)	zeinera abisua eman gabe sartzen bait dira (70)	Path verb + path compl	Path verb + path compl	=	P3
The moving Moon went up the sky (70)	Hilargi geldigaitza ortzean gora igotzen zen (70)	Path verb (neutral verb + path satellite) + path compl	Path verb + path elem + path compl	=	P3
And nowhere did abide (70)	Inongo kokalekutan geratu gabe (70)	Path verb + path compl	Path verb + path compl	=	P3
Softly she was going up (70)	Ezari ezarian igotzen zen (70)	Path verb (neutral verb + path satellite) + Ø	Path verb + Ø	=	P3
They moved in tracks of shining white (72)	Ur ildo zuri dirdiratsua eginez zebiltzan (75)	Neutral verb + path compl	Manner verb + manner compl	≠ verb ≠ compl	N2
And when they reared (72)	Eta atzeruntz itzultzen zirenean (75)	Path verb + Ø	Diff path verb + path compl + Ø	≠ path verb ≠ number of path compl (addition)	P4
the elfish light Fell off in hoary flakes (72)	lilura argia Maluta urdindutan erortzen zen (75)	Path verb (path verb + path satellite) + Ø	Path verb + Ø	=	P3
They coiled and swam (72)	Kirikordatu eta igeri egiten zuten (75)	Manner verb + Ø	Manner verb + Ø	=	M2
A spring of love gushed from my heart (72)	Ene bihotzetik maitasun iturria sortu zen (75)	Manner verb + path compl	Other verb + path compl	≠ verb	M1 M5
The Albatross fell off (72)	Albatroa erori (75)	Path verb (path verb + path satellite) + Ø	Path verb + Ø	=	P3
and sank	eta itsasoan	Manner verb + path compl	Manner verb + path compl	=	M2
Like lead into the sea (72)	Kala-beruna bailitzen murgildu zen (75)	Manner verb (manner verb + path satellite) + path compl	Diff manner verb + path compl	≠ manner verb	M7
gentle sleep [...] That slid into my soul (76)	[...] ene arimara isuri zen lo ederra (79)	Manner verb (manner verb + path satellite) + path compl	Diff manner verb + path compl	≠ manner verb	M7
I moved (76)	Mogitu nintzen (79)	Neutral verb + Ø	Neutral verb + Ø	=	N1
It did not come anear (80)	Ez zen bertaraino heldu (81)	Path verb + path compl	Path verb + path compl	=	M2
The upper air burst into life (80)	Goiko aidea bizitzaz lehertu zen (81)	Manner verb (manner verb + path satellite) + path compl	Other verb + other compl	≠ verb ≠ compl	M5 P1

2. taula. Jarraipena.

To and fro they were hurried about (80)	Zalu mogitzen ziren han hemenka (81)	Manner verb + (manner verb + path satellite) + path compl	Neutral verb + manner compl + path compl	≠ verb ≠ manner compl	M4
The wan stars danced between (80)	Izar ahulak haien artean dantzaz hasi ziren (81)	Manner verb + path compl	Manner verb + path compl	=	M2
And the rain poured down from one black cloud (80)	Eta euria egin zuen, hodei beltzetik (81)	Manner verb (manner verb + path satellite) + path compl	Other verb + path compl	≠ verb	M1 M5
The lightning fell with never a jag (80)	Oineztarria ere zuzen erori zen (81)	Path verb + Ø	Path verb + Ø	=	P3
and the ship moves on (80)	eta untzia abiatu egin da (81)	Neutral verb + path satellite	Path verb + Ø	≠ verb	N3
The loud wind never reached the ship (80)	Haize burrunbatsu hura ez zen untziraino ailegatu (81)	Path verb + path compl	Path verb + path compl	=	P3
Yet now the ship moved on (80)	Baina orain untziak aurrera eginen zuen (81)	Neutral verb + path satellite	Path verb (neutral verb + path elem)	≠ verb	N3
they stirred (82)	mogitu ziren (85)	Manner verb + Ø	Neutral verb + Ø	≠ verb	M4
they all uprose (82)	jeiki ziren (85)	Posture verb + Ø	Posture verb + Ø	=	Pos1
To have seen those dead men rise (82)	Gizon hil haik jeikitzen ikustea (85)	Posture verb + Ø	Posture verb + Ø	=	Pos1
the ship moved on (82)	untziak aurrera egin zuen (85)	Neutral verb + path compl	Path verb (neutral verb + path elem)	≠ verb	N3
those souls that fled in pain (82)	Penatzera aldeginak arimak (85)	Manner verb + Ø	Manner verb + Ø	=	M2
[...] to their corpses came again (82)	haien gorputara [...] bueltatu (85)	Path verb + Ø	Diff path verb + Ø	≠ path verb	P4
Sweet sound rose slowly through their mouths (82)	Soinu gozoak sortu ziren lehunki haien ahoetatik (85)	Path verb + path compl	Other verb + path compl	≠ verb	P7
and from their bodies passed (82)	Eta haien gorpuetatik iraganda (85)	Path verb + path compl	Path verb + path compl	=	P3
Around, around, flew each sweet sound (86)	Inguruka, inguruka, hots gozoak hegaldatu (89)	Manner verb + manner satellite	Manner verb + manner compl	=	M2
Then darted to the Sun (86)	Eta gero Eguzkiruntz joan ziren (89)	Manner verb + path compl	Neutral verb + path compl	≠ verb	M1 M4
Slowly the sounds came back again (86)	Ezari ezarian itzuli ziren, hotsak (89)	Path verb (path verb + path satellite) + Ø	Path verb + Ø	=	P3
a-dropping from the sky (86)	Ortzetik erortzen (89)	Path verb + path compl	Path verb + path compl	=	P3
Till noon we quietly sailed on (86)	Eguerdira arte geldiro nabegatu genuen (89)	Manner verb + manner compl	Manner verb + manner compl	=	M2
Slowly and smoothly went the ship (86)	Untzia lehunki eta astiro zihoan (89)	Neutral verb + manner compl + manner compl	Neutral verb + manner compl + manner compl	=	N1
Moved onward from beneath (86)	Aurreruntz azpitik bultzatu (89)	Neutral verb + path compl + path compl	Manner verb + path compl + path compl	≠ verb	N2
Under the keel nine fathom deep, from the land of mist and snow,	Kilaren azpian bederatzi brasatara, Behelainoen eta elurren lurraldetik	Manner verb + path compl + path compl	Path verb + path compl + path compl	≠ verb	M1 M3
The spirit slid (90)	Heldu zen izpiritua (93)	Manner verb + manner compl	Neutral verb + manner compl	≠ verb	M4
But in a minute she 'gan stir,	Baina laster hasi zen higikera	Manner verb + manner compl	Neutral verb + manner compl	≠ verb	M4
With a short uneasy motion (90)	Motz eta zailez mogitzen (93)	Manner verb (verb + compl) + Ø	Manner verb (verb + compl) + Ø	=	M2
She made a sudden bound (90)	Untziak batbateko jauzia eman zuen (93)	Path verb + path satellite + manner compl	Path verb + manner compl	=	P3
And I fell down in a swoon (90)	Eta zorabiatu erori nintzen (93)	Path verb + path compl	Path verb + path compl	=	P3
the Polar spirit, who returneth southward (94)	hegoalderuntz itzultzen den Polotar Izpiritua (97)	Path verb + path compl	Path verb + path compl	=	P3
What makes that ship drive on so fast? (98)	Zerk ibilerazten du untzia hain arin? (99)	Manner verb (verb + verb) + manner compl	Diff manner verb (verb + verb) + manner compl	≠ manner verb	M7
If he may know which way to go (98)	Ematen du zein bide hartu galdetzen diola (99)	Neutral verb + path compl	Other verb + path compl	≠ verb	N4

2. taula. Jarraipena.

For she guides him smooth or grim (98)	Hilargiak gidatzen duelako bai barean bai ekaitzaldian (99)	Path verb + Ø	Path verb + Ø	=	P3
the angelic power causeth the vessel to drive northward [...] (100)	aingeru indarrak untzia ipar alderuntz [...] daramalako (103)	Manner verb (verb + verb) + path compl	Path verb + path compl	≠ verb	M1 M3
But why drives on that ship so fast (100)	Baina zergatik doa hain arin untzi hori (103)	Manner verb + aspect satellite + manner compl	Neutral verb + manner compl	≠ verb	M4
Fly, brother, fly! more high, more high! (100)	Hegalda hadi, hegalda! Areago, areago! (103)	Manner verb + manner verb + path compl + path compl	Manner verb + manner verb + quantity compl + quantity compl	=	M2
Or we shall be belated (100)	Ala berandu ailegatuko gara (103)	Other verb	Path verb + time compl	≠ verb	P8
For slow and slow that ship will go (100)	Ezen eta untzi hori geroago eta astiroago joanen da (103)	Neutral verb + manner compl	Neutral verb + manner compl	=	M2
I woke, and we were sailing on (100)	Esnatu nintzen, eta nabegatzen ari ginen (103)	Manner verb + aspect satellite + Ø	Manner verb + Ø	=	M2
The dead men stood together (100)	Gizon hilak elkarrekin zeuden zutik (103)	Posture verb + Ø	Neutral verb + posture compl	≠ verb ≠ number of compl (addition)	Pos2
All stood together on the deck (100)	Denak elkarrekin kuberta gainean zutik (103)	Posture verb + ground compl	Ø + posture compl + ground compl	≠ number of verbs (omission) ≠ number of compl (addition)	Pos2
Like one, that on a lonesome road Doth walk in fear and dread (104)	Bide bakartian bakarrik joanez Bildurrez eta izuz doanaren gisan (105)	Manner verb + path compl manner compl	Neutral verb + path compl + manner compl + manner compl + Neutral verb	≠ verb ≠ number of verbs (addition) ≠ number of manner compl (addition)	M5
And having once turned (104)	Eta atzeruntz behin itzuli ondoren (105)	Path verb + Ø	Path verb + path compl	= verb ≠ number of path compl (addition)	P8
round walks on (104)	aurrera egin (105)	Manner verb + aspect satellite + path compl	Path verb (neutral verb + path elem)	≠ verb	M1 M3
a frightful fiend Doth close behind him tread (104)	Deabru ikaragarri batek Oso hurbildik segitzen diola (105)	Manner verb + path compl + path compl	Path verb + path compl	≠ verb ≠ number of path compl (omission)	M1 M3
But soon there breathed a wind on me (104)	Baina laster haizea heldu zen ene gainera (105)	Other verb + path (ground) compl	Path verb + path (ground) compl	≠ verb	P8
Swiftly, swiftly flew the ship (104)	Untzia aguro aguro ibili zen (105)	Manner verb + manner compl	Diff manner verb + manner compl	≠ manner verb	M7
Yet she sailed softly too (104)	Baina lehu nabegatuz aldeberean (105)	Manner verb + manner compl	Manner verb + manner compl	=	M2
Sweetly, sweetly blew the breeze (104)	Brisarak gozo gozo jotzen zuen (105)	Manner verb + manner compl	Other verb + manner compl	≠ verb	M1 M5
On me alone it blew (104)	enegan baino ez zuen jotzen (105)	Manner verb + path compl	Other verb + path compl	≠ verb	M1 M5
We drifted o'er the harbor bar (106)	Urak eramanka sartu ginen portuko barratik (106)	Manner verb + path compl	Path verb + path verb + path compl	≠ verb ≠ number of verbs (addition)	M3
So smoothly it was strewn! (106)	Beira bezain lisu zetzan! (106)	Posture verb + manner compl	Posture verb + manner compl	=	Pos1
And on the bay the moonlight lay (106)	Eta badian Hilargiaren argia (106)	Posture verb + path (ground) compl	Ø + path (ground) compl	≠ number of verbs (omission)	Pos4
The angelic spirit leave the dead bodies (108)	Aingeru izpirituak gorpuetatik irtengo dira (108)	Path verb + path compl	Path verb + path compl	=	P3

2. taula. Jarraipena.

rising from the same, Full many shapes (108)	Handik batbatean tankera ugari (108)	Path verb + path compl	Ø + path compl	≠ number of verbs (omission) ≠ verb	P6
In crimson colors came (108)	Kolore gorriz agertu zirenean (108)	Path verb + Ø	Other verb + Ø		P7
Each corse lay flat, lifless and flat, (110)	Gorpuak zerraldo zeutzan, bizigabe eta zerraldo, (113)	Posture verb + manner compl + manner compl	Posture verb + manner compl + manner compl	=	Pos1
A man all light, a seraph man, On every corse there stood (110)	Gorpu bakoitzetik gizon bat erabat argia, Giza-serafin bat altzatzen zen (113)	Posture verb + ground compl	Posture verb + source compl	= verb ≠ path compl	Pos1
They stood as signals to the land (110)	Lurrarentzako zeinu gisa egondu ziren (113)	Posture verb + Ø	Neutral verb + Ø	≠ verb	Pos4
the silence sank Like music on my heart (110)	isiltasuna Musika lez sartzen zen ene bihotzera (113)	Manner verb + path compl	Path verb + path compl	≠ verb	M1 M3
I heard them coming fast (110)	Arin zetozela susmatu nuen (113)	Path verb + manner compl	Path verb + manner compl	=	M2
in that wood Which slopes down to the sea (114)	maldan behera Itsaso baztererra iristen den basoan (115)	Path verb + path satellite + path compl	Diff path verb + path elem + path compl	≠ path verb	P4
with marineres That come from a far countree (114)	lurralde hurrinetatik datozen marinelekin (115)	Path verb + path compl	Path verb + path compl	=	P3
He kneels at morn (114)	Belaunikatu egiten da goizez (115)	Posture verb + Ø	Posture verb + Ø	=	Pos1
The skiff boat neared (114)	Xalupa inguratu zen (115)	Path verb + Ø	Path verb + Ø	=	P3
Approacheth the ship with wonder (116)	Harriturik inguratu da untzira (119)	Path verb + path compl	Path verb + path compl	=	P3
Brown skeletons of leaves that lag My forest-brook along (116)	Ene basoko erreka ubiltzen duten Orrien gorpezurdura arrea (119)	Manner verb + path satellite + path compl	Diff manner verb + path compl	≠ manner verb	M7
Push on, push on! (116)	Aurrera, aurrera! (119)	Manner verb + path satellite	Ø + path compl	≠ number of verbs (omission) ≠ path verb	M1 P3
The boat came closer to the ship (116)	Xalupa untzira gehiago inguratu zen (119)	Path verb + path elem + path compl	Diff path verb + path compl	≠ path verb	P4
but I nor spake nor stirred (116)	Baina ni ez nintzen ez mintzatu ez mogitu (119)	Manner verb + Ø	Neutral verb + Ø	≠ verb	M4
The boat came close beneath the ship (116)	Xalupa untzira are gehiago inguratu zen (119)	Path verb + path elem + path compl	Diff path verb + path compl	≠ path verb	P4
The ship suddenly sinketh (116)	Untzia batbatean hondatuko da (119)	Manner verb + Ø	Other verb + Ø	≠ verb	M5
It reached the ship (116)	Untziraino heldu zen (119)	Path verb + path compl	Path verb + path compl	=	P3
the ship went down like lead (116)	Untzia bertan behera kala-beruna bailitzen murgildu zen (119)	Path verb (neutral verb + path satellite)	Manner verb + path elem	≠ verb	P5
Which sky and ocean smote (120)	Itsasoa eta ortzea astindu zuen	Manner verb + Ø	Manner verb + Ø	=	M2
[...] My body lay afloat (120)	Ene gorputza [...] Geratu zen hor urgainean (120)	Posture verb + manner compl	Path verb + path compl	≠ verb ≠ compl	Pos3 M1
Upon the whirl, where sank the ship (120)	Untzia hondatu zeneko zirimolaren gainean (120)	Manner verb + path compl	Other verb + path compl	≠ verb	M5
The boat spun round and round (120)	Xalupa jirabiraka ari zen (120)	Manner verb + manner elem	Neutral verb + manner elem	≠ verb	M5
And fell down in a fit (122)	zorabiatirik erori zen (125)	Path verb (path verb + path satellite) + manner compl	Path verb + manner compl	=	M2 P3
His eyes went to and fro (122)	haren begiak alde batetik bestera aldatzen ziren aldiro (125)	Neutral verb + path compl + path compl	Other verb + path compl + path compl	≠ verb	N4
I stood on the firm land (122)	ene lur lehorrean zutitu nintzen (125)	Posture verb + path compl	Posture verb + path compl	=	Pos1

2. taula. Jarraipena.

The Hermit stepped forth from the boat (122)	Ermitaia xalupatik irten (125)	Manner verb + path compl + path compl	Path verb + path compl	≠ verb ≠ number of path compl (omission)	M1 M3
scarcely he could stand (122)	ozta ozta egoten ahal zen zutik (125)	Posture verb + Ø	Neutral verb + posture compl	≠ verb ≠ number of compl (addition)	Pos2
and the penance of life falls on him (126)	eta betirako ogen-nekea ezarriko zaio (126)	Path verb + path compl	Other verb + Ø	≠ verb ≠ number of path compl (omission)	P7
to travel from land to land (128)	herririk herri ibiltzera (128)	Path verb + path compl	Manner verb + path compl	≠ verb	P5
That agony returns (128)	Neke larri horrek hatzematen nau (128)	Path verb + Ø	Other verb + Ø	≠ verb	P7
I pass, like night, from land to land (130)	Herrialderik herrialde gaua bezala iragaiten naiz (130)	Path verb + path compl	Path verb + path compl	=	P3
What loud uproar bursts from that door (132)	Zelako zapalarta irtetzen den ate horretatik (132)	Manner verb + path compl	Path verb + path compl	≠ verb	M1 M3
this soul hath been Alone on a wide wide sea (134)	Ene arima hau Itsaso huts hutsean bakarrik ibili da (137)	Other verb + path compl	Manner verb + path compl	≠ verb	M6
To walk together to the kirk (134)	Elkarrekin elizaruntz paseatu (137)	Manner verb + path compl	Diff manner verb + path compl	≠ manner verb	M7
While each to his great Father bends (134)	Aita handiaren aitzinean makurtuz (137)	Posture verb + Ø	Posture verb + Ø	=	Pos1
The Mariner [...] Is gone (138)	Marinela [...] Joan egin da (138)	Neutral verb + Ø	Neutral verb + Ø	=	N1
the Wedding Guest Turned from the bridegroom's door (138)	Ezteietara Gonbidatuak Orain senargaiaren atetik buelta eman zuen (138)	Path verb + path compl	Path verb (path elem + verb) + path compl	=	P3
He went like one hath been stunned (138)	Harri eta zur geratu denaren gisan, [...] joan zen (138)	Neutral verb + Ø	Neutral verb + Ø	=	N1
A sadder and a wiser man, He rose the morrow morn (138)	Hurrengo goizean tristeago Eta jakintsuago jeiki zen (138)	Posture verb + Ø	Posture verb + Ø	=	Pos1

2. taula. Jarraipena.

Taula horretako azken zutabeen ageri diren estrategiak zenbatu eta 3. taula osatu dugu, eta estrategia bakoitzaren definizio laburtua eman ondoren, itzultzaileak estrategia bakoitza zenbat aldiz erabili duen zehaztu dugu.

MODUA		Agerraldiak
M1 estrategia	Moduari buruzko informazioren bat galtzea	26
M2 estrategia	Moduari buruzko informazio guztia itzultzea	26
M3 estrategia	Modua adierazten duen aditza Bidea adierazten duen aditz batez ordezkatzea	19
M4 estrategia	Modua adierazten duen aditz bat mugimenduzko beste aditz batez ordezkatzea	7
M5 estrategia	Modua adierazten duen aditz bat mugimenduzkoa ez den aditz batez ordezkatzea	12
M6 estrategia	Jatorrizkoan agertzen ez den Moduari buruzko informazioren bat gehitzea	1
M7 estrategia	Moduari buruzko informazioa beste mota bateko Moduarekin itzultzea	8
BIDEA		
P1 estrategia	Bidea adierazten duen elementuren bat galtzea	1
P2 estrategia	Mugimenduzko aditz berri bat gehitzea, normalean Bidea adierazten duena	4
P3 estrategia	Bideari buruzko informazio guztia itzultzea	50
P4 estrategia	Bideari buruzko informazioa beste mota bateko Bidearekin itzultzea	10
P5 estrategia	Bideari buruzko aditz bat Moduari buruzko aditz batez ordezkatzea	3
P6 estrategia	Bideari buruzko aditz bat galtzea	2
P7 estrategia	Bideari buruzko aditz bat mugimenduzkoa ez den aditz batez ordezkatzea	10
P8 estrategia	Jatorrizkoan agertzen ez den Bideari buruzko informazioren bat gehitzea	3
JARRERA		
Pos1 estrategia	Jarrerari buruzko informazio guztia itzultzea, jarrera-aditza jarrera-aditzarekin itzuliz	12
Pos2 estrategia	Jarrerari buruzko informazio guztia itzultzea, aditz neutro baten eta jarrera-osagarri baten bidez	3
Pos3 estrategia	Jarrerari buruzko aditz bat Bideari buruzko aditz batez ordezkatzea	2
Pos4 estrategia	Jarrerari buruzko informazioa galtzea	2
NEUTROAK		
N1 estrategia	Aditz neutro bat aditz neutro batekin itzultzea	5
N2 estrategia	Aditz neutro bat Moduari buruzko aditz batez ordezkatzea	3
N3 estrategia	Aditz neutro bat Bideari buruzko aditz batez ordezkatzea	3
N4 estrategia	Aditz neutro bat mugimenduzkoa ez den beste aditz batez ordezkatzea	3

3. taula. Estrategien agerraldi kopuruak.

4. Eaitzen azterketa

Kopuru horietatik ondorio hauek atera ditugu:

4.1. Moduari dagokionez

Lehenago esan dugunez, euskarak beste aditz-hizkuntzen antzera jokatzen du Moduari dagokionez (gaztelaniaren antzera, adibidez). Beraz, espero izatekoa da ingelesez ematen den Moduari buruzko informazio asko galdu egingo dela euskarazko itzulpenean, edota Bideari buruzko aditz batez ordezkaturako dela. Horren erakusgarri da M1 eta M3 estrategiak hainbestetan erabili izana. Askotan, gainera, elkarrekin agertzen dira bi estrategia horiek. Bideari buruzko informazioa gehitzen da baina Moduari buruzkoa, aldi berean, galdu. Adibide honetan, esaterako:

(34) *Under the keel nine fathom deep, from the land of mist and snow, The spirit slid (90)*

Kilaren azpian bederatzi brasatara, Behelainoen eta elurren lurraldetik Heldu zen izpiritua (93)

Hala ere, espero ez genuen beste datu bat ere topatu dugu: M2 estrategia gutxitan erabiltzen dute aditz-hizkuntzek, eta guk aztertutako itzulpenean M1 estrategia bezainbeste erabili dela ikusi dugu: moduari buruzko informazioa oso-oso mantendu da kasu askotan.

Modua adierazteko joera hori beste estrategia batzuetan ere nabari da: M6 eta M7 estrategiak ez dira oso ugariak, baina bai esanguratsuak. Estrategia horietan Moduari buruzko informazio berri bat gehitzen da. Adibide honetan, esaterako:

(35) *gentle sleep [...] that slid into my soul (76)*

[...] ene arimara isuri zen lo ederra (79)

Aditz-hizkuntzen joera Moduari buruzko informazioa (*slide*) galtzea edota Bideari buruzko aditz soil batekin ordezkatzeta izan ohi da. Kasu honetan, ordea, itzultzaileak Moduzko beste aditz bat (*isuri*) erabili du.

Are interesgarriagoa da P5 estrategia, 3 aldiz erabilia. Kasu honetan, justu espero denaren aurkakoa gertatzen da, alegia, Bidezko aditz bat Moduzko aditz baten bidez itzultzen da. Esaterako:

(36) *the ship went down like lead (116)*

Untzia bertan behera kala-beruna bailitzen murgildu zen (119)

Azkenik, aipatzekoa da N2 estrategia ere, hau ere 3 aldiz erabilia. Hemen ere Moduari buruzko informazioa txertatzen du itzultzaileak.

Moduari buruzko informazioa mantentzen edota gehitzen duten estrategiak zenbat aldiz agertu diren zenbatzen badugu, kopuru esanguratsua dela ohartuko gara:

M2 (26 aldiz), M6 (1 aldiz), M7 (8 aldiz), P5 (3 aldiz), N2 (3 aldiz) = guztira 42 aldiz.

Moduari buruzko informazioa galtzen den kasuetan, berriz, kopuru hauek ditugu:

M1 (26 aldiz), M3 (19 aldiz), M4 (7 aldiz), M5 (12 aldiz) = guztira 64 aldiz.

Aldea badago, baina ez espero zen bezain handia.

4.2. Bideari dagokionez

Bideari buruzko informazioarekin espero zena gertatu da. Euskara aditz-hizkuntza izan arren, Bidea lexikalizatzeko erabiltzen dituen ereduak gertuago daude satellite-hizkuntzen ereduetatik. Slobinen azterketetan, gaztelaniara itzultzen duten itzultzaileek oso sarri erabiltzen dituzte P1 eta P2 estrategiak, gaztelania bezalako hizkuntzak ez baitira gai Bideari buruzko informazioa ingelesak bezain xeheki emateko. Euskarak, aldiz, ez du horretarako arazorik. Datuek argi erakusten dute: P1 eta P2 estrategiak behin eta lau aldiz soilik erabili dira, hurrenez hurren. Gehien erabili den estrategia, berriz, P3 izan da, hain zuzen ere Bideari buruzko informazio guzti-guztia itzultzea. Estrategia hau ez da ohikoa gaztelania bezalako hizkuntzen kasuan.

Nabarmentzeko moduko beste estrategia bat P6 da. Bi aldiz soilik agertzen den arren, oso esanguratsua iruditzen zaigu, hain zuzen ere aditz-hizkuntzek egin ohi dutenaren aurkakoa egiten baitu: satellite-hizkuntzetan arrunta da aditz bakar batekin Bideari buruzko hainbat osagai agertzea (adb.: *I went through the drawing-room to the morning-room*. Slobin, 1996a: 211). Gaztelania bezalako aditz-hizkuntzen izaera morfosintaktikoak, ordea, ez du gauza bera egitea ahalbidetzen, eta horregatik txertatu ohi dute itzultzaileek beste aditz bat, Bidezko osagai bakoitzak bere aditza izan dezan (adb.: *Pasando por el salón, fui al gabinete*. Slobin 1996a: 211). Euskarak, alde horretatik, ingelesak bezalatsu jokutzen du, eta are aditz gutxiago erabiliz ere molda daiteke, P6 estrategietan ikus daitekeenez:

(37) *and followeth the ship as it returned northward through fog and floating ice*
(26)

eta untxiari *jarraitu* zion ipar alderantza bidean, behelainotan eta uretako izotz arroken artetik (29)

Ingelesak bi Bidezko aditz eta bi Bidezko osagai erabiltzen ditu, eta euskarak nahikoa du Bidezko aditz batekin bi Bidezko osagaiak emateko.

4.3. Jarrerari dagokionez

Jarrerari buruzko informazioa oso modu antzekoan lexikalizatzen dute ingelesak eta euskarak, azterketa honetatik ateratako datuek erakusten dutenez. Hasieran esan dugun bezala, Jarrerazko aditz kopuru berbera erabiltzen da bi bertsioetan (9 aditz ingelesez eta 9 euskaraz), eta Pos1 da gehien erabilitako estrategia, hau da, Jarrerazko aditza informazio bera gordetzen duen Jarrerazko aditz baten bidez itzultzea (adb.: *sit - eseri / kneel - belaunikatu / bend - makurtu*). Bi hizkuntzen arteko desberdintasun nagusia honako hau litzateke: ingelesezko Jarrerazko aditz batzuek ez dute mugimendurik adierazten, jarrera estatikoa baizik (*stand, lie*). Euskaraz, berriz, Jarrerazko aditz guztiak dinamikoak dira (*zutitu*,

eseri, etzan), eta beraz, jarrera estatiko bat adierazteko «egon» edo antzeko aditz neutro baten beharra dute. Horregatik ageri da hainbat kasutan Pos2 estrategia:

- (38) *The dead men stood together* (100)
Gizon hilak elkarrekin zeuden zutik (103)

4.4. Aditz neutroei dagokienez

Aditz neutroekin erabilitako estrategiek orain arteko ondorioak baieztatzen dituzte. Aditz neutroak normalean aditz neutroekin itzultzen dira (N1 estrategia, 5 aldiz). Beste kasu batzuetan, Moduzko edo Bidezko aditzen batez ordezkaten dira (N2 eta N3 estrategiak, 3na aldiz), eta beste batzuetan bestelako aditz batez. Aditz neutroek ez dutenez informazio gehiegirik ematen (ez Bideari buruz, ez Moduari buruz, ez Jarrerari buruz), itzultzaileak kasu bakoitzean erabakitzen du noiz komeni zaion informazioaren bat txertatzea eta noiz ez den beharrezkoa halakorik egitea.

5. Ondorioak

Honela laburbilduko nituzke azterlan honetatik ateratako ondorioak:

Batetik, baieztatu egin da euskara aditz-hizkuntza dela eta gainerako aditz-hizkuntzek bezalatsu jokaten duela Modua lexikalizatzeko orduan, hots, Modua adierazterakoan ingelesak baino aukera mugatuagoak dituela eta askotan informazio mota hori galdu edo neutralizatu egiten dela. Hala ere, azterlan honetatik ateratako datuek ez dute espero zen bezainbateko alderik erakusten bi hizkuntzen artean.

Bestetik, Bidea lexikalizatzeko moduari dagokionez, argi geratu da euskara gertuago dagoela satellite-hizkuntzen eruedetatik, gainerako aditz-hizkuntzen eruedetatik baino. Ibarretxe-Antuñanok ildo horretan proposatutako hipotesiak, beraz, argi frogatu dira lan honetan.

Dena den, kontuan hartzekoa da lan honetan aztertutako testua poema bat dela, eta itzulpenean neurria mantentzeko ahaleginik egin ez den arren, baliteke espazio kontuek mugatu izana perpaus batzuen luzera, eta beraz, egin diren kenketa edota laburtzeak. Bestetik, Joseba Sarrionandiak itzulpenaren inguruan duen filosofia ere aintzakotzat hartu behar da: Sarrionandiaren iritziz, itzulpen oro sorkuntza da. Itzulitako poema bat poema orijinal berri bat da, itzultzaileak bere modura osatzen duena. Itzulpena literatura eta hizkuntza literario berri bat sortzeko baliatu izan du Sarrionandiak, eta xede-hizkuntza aberasteko modu gisa ikusi izan du. Bere itzulpen askotan sorburu-hizkuntzaren egiturak gertutik jarraitzen ahalegindu izan da, xede-hizkuntza baliabide berriz hornitu nahian. Baliteke, beraz, Moduari buruz espero genuen baino informazio gehiago topatu izanaren arrazoia horixe izatea, alegia, euskararen egitura edo joera «naturalak» pixka bat behartu eta malgutu nahia.

Horregatik, interesgarria litzateke Sarrionandiaren beste lan batzuk, itzulpenak ez direnak, ikuspegi honetatik aztertzea, mugimenduzko ekintzak lexikalizatzeko eredu berberak edo beste batzuk erabiltzen dituen ikusteko. Era berean,

narratibazko lanak ere aztertu beharko lirateke, prosan ere poesian erabilitako estrategia berak erabiltzen ote dituen frogatzeko.

Bibliografia

- Ibarretxe-Antuñano, I. (2003): "What Translation Tells Us About Motion: A Contrastive Study of Typologically Different Languages", *IJES - International Journal of English Studies*, **3 (2)**, 151-175.
- , (2004a): "Language typologies in our language use: the case of Basque motion events in adult oral narratives", *Cognitive Linguistics*, **15 (3)**, 317-349.
- , (2004b): "Motion events in Basque narratives", in S. Strömquist eta L. Verhoeven (arg.), *Relating Events in Narrative. Typological and Contextual Perspectives*, Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, NJ, 89-112.
- , [Prentsan]: "Basque: Going beyond verb-framed typology", *Linguistic typology*.
- Slobin, D. I. (1991): "Learning to think for speaking: Native language, cognition, and rhetorical style", *Pragmatics*, **1**, 7-26.
- , (1996a): "Two ways to travel: Verbs of motion in English and Spanish", in M. Shibatani eta S. A. Thompson (arg.), *Grammatical Constructions. Their form and Meaning*, Clarendon Press, Oxford, 195-317.
- , (1996b): "From 'thought and language' to 'thinking for speaking'", in J. J. Gumperz eta S. C. Levinson (arg.), *Grammatical Constructions. Their Form and Meaning*, Clarendon Press, Oxford, 195-317.
- , (2000): "Verbalized events: A dynamic approach to linguistic relativity and determinism", in S. Niemeier eta R. Dirven (arg.), *Evidence for linguistic relativity*, Mouton de Gruyter, Berlin, 107-138.
- , (2004): "The many ways to search for a frog", in S. Strömquist eta L. Verhoeven (arg.), *Relating Events in Narrative. Typological and Contextual Perspectives*, Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, NJ, 219-257.
- , (2005): "Relating events in translation", in D. Ravid eta H. B. Shyldkrot (arg.), *Perspectives on language and language development: Essays in honor of Ruth A. Berman*, Kluwer, Dordrecht, 115-129.
- Talmy, L. (1985): "Lexicalization patterns: Semantic structure in lexical forms", in T. Shopen (arg.), *Language typology and semantic description. Vol. 3: Grammatical categories and the lexicon*, Cambridge University Press, Cambridge, 57-149.
- , (1991): "Path to realization: A typology of event conflation", *Proceedings of the Seventeenth Annual of the Berkeley Linguistics Society*, **17**, 480-519.
- , (2000): *Toward a Cognitive Semantics, Volume II: Typology and process in concept structuring*, MIT Press, Cambridge, MA.

